

EKOenergia – verkosto ja merkki

8.3 Erityiset vaatimukset

C. Vesivoima

EKOenergia haluaa edistää vapaana virtaavien jokien elinympäristöjen ja ekosysteemien säilymistä, minimoida vanhojen vesivoimalaitosten vaikutuksen luontoon sekä kannustaa vesivoimasektoria huomioimaan ympäristöasiat aiempaa paremmin. EKOenergiamerkintä tähtää vesivoiman kielteisten ympäristövaikutusten ennaltaehkäisyyn ja lieventämiseen vesivoimalaitoksen välittömässä läheisyydessä ja vaikutusten kohteena olevassa vesistössä sekä ympäristövaikutusten kompensointiin muualla.

EKOenergia ei tue uusien vesivoimalaitospatojen rakentamista vesistöihin. Voimme hyväksyä voimalaitoksia, joiden padot on otettu käyttöön ennen 1.1.2013. EKOenergia voi kuitenkin hyväksyä myös tämän jälkeen rakennettuja vesivoimaloita, joilla ei ole vaikutuksia vesistöihin. Tällaisia voivat olla esimerkiksi vesihuoltotunnelliin tai kastelukanavaan rakennetut voimalat, tai voimalat jotka eivät patoa joen virtaamaa kokoaan.

Teholtaan alle 1 MW yhden megawatin voimalan hakemus voidaan jättää käsittelemättä sillä perusteella, että siitä saatava energiateho ympäristöhaittaan nähden on vaatimaton.

Suomen luonnonsuojeluliitto

EKOenergy secretariat
c/o Finnish Association for Nature Conservation
Itälahdenkatu 22 b A, 00210 Helsinki, FINLAND
www.ekoenergy.org | virpi.sahi@sll.fi | +358 50 308 2457

FRESHABIT LIFE IP (LIFE14/IPE/FI/023)

EKOenergian Virtavesirahasto

Myydessään ympäristömerkittyä vesisähköä EKOenergian myyjä suorittaa maksun myös EKOenergian Virtavesirahastoon, lisenssimaksun (katso 6.3.) ja Ilmastorahastomaksun lisäksi (katso 9.1.).

Jokaista EKOenergiana myytyä megawattituntia kohden myyjä suorittaa vähintään 0,10 euron (kymmenen eurosenttiä) maksun Virtavesirahastoon. Myyjä voi anoa EKOenergian sihteeristöltä maksuun alennusta, mikäli voimala, josta sähkö on peräisin, on saavuttanut edistyneen tason kaikkien kolmen ympäristövaatimuksen osalta.

EKOenergian Virtavesirahastoa hallinnoi EKOenergian sihteeristö, EKOenergian hallituksen valvomana. Rahaston hallinnoinnista johtuvat kulut eivät saa ylittää 5% osuutta rahastoon kerrytetyistä varoista.

Virtavesirahastoon kerrytetyt varat käytetään hankkeisiin, joiden avulla voidaan välttää, vähentää, lieventää tai kompensoida vesivoimasta johtuvia ympäristöhaittoja. Vuosittain järjestetään julkinen hankerahoituksen haku, jonka maantieteellisessä kohdentamisessa huomioidaan sähkön alkuperämaa sekä maa, jossa sähkö on myyty. Hanke-ehdotukset arvioidaan asiantuntijapaneelissa. Hankkeiden valinnassa tärkeitä näkökohtia ovat hankkeen ekologinen merkittävyys, kustannustehokkuus, ympäristövaikutukset ja sosiaaliset vaikutukset, mahdollisuus osarahoitukseen, hankkeen viestinnällinen potentiaali sekä hakijan vakavaraisuus.

Rahoitettavia hankkeita hallinnoivat rahoituksen vastaanottajat, joilla on vastuu hankkeen toteutuksesta ja viestinnästä. EKOenergian sihteeristö viestii hankkeiden tuloksista yhteistyössä niiden sähkönmyyjien kanssa, joiden myynnistä rahoitus on peräisin.

Ympäristövaatimukset vesivoimasähköä tuottaville laitoksille

EKOenergian yleiset vaatimukset (eli kaikkien laillisten vaatimusten noudattaminen, katso 8.2.) edellyttävät, että vesivoimalaitoksen toiminta noudattaa sille asetettuja toimilupia ja lupaehtoja. Mikäli viranomainen on pannut vireille muutoksen, joissa määritetään voimalalle edistyneempi toimilupien tai lupaehtojen taso, voidaan noudattaa tätä tasoa.

Lisäksi EKOenergia asettaa erityisiä ympäristövaatimuksia vesivoimalaitoksille. Niitä sovelletaan pääsääntöisesti kaikkiin vesivoimalaitoksiin, lukuun ottamatta voimaloita jotka sijaitsevat vesihuoltotunnellissa tai kastelukanaavassa.

Ympäristövaatimukset vesivoimalaitoksille käsittävät kolme kriteeriä: kalankulku, veden virtaama ja jokien elinympäristöt. Jokaisen kriteerin osalta kuvataan suorituksen perustaso ja edistynyt taso. Perustaso tulee saavuttaa kaikkien kolmen kriteerin osalta, minkä lisäksi edistynyt taso tulee saavuttaa vähintään *yhden* kriteerin osalta.

Mikäli edistynyt taso saavutetaan *kahden* kriteerin osalta, on hakijan perustellusta syystä mahdollista anoa vapautusta kolmannelta kriteeristä. EKOenergian sihteeristö voi myöntää vapautuksen erillisen tarkastelun ja harkinnan jälkeen.

Kriteeri 1. KALANKULKU. Kalat voivat ohittaa vesivoimalan

Kuvaus	Vesistölle tyypilliset luontaiset kalalajit voivat ohittaa vesivoimalaitoksen ylävirtaan ja alavirtaan omin avuin tarvitessaan.	Todentaminen
Perustaso	Toimiva, kohdelajeille soveltuva kalatie on olemassa. Se on luonnonmukainen ohitusuoma tai tekninen kalatie. Kalatiessä kulkevat kalalajit ja niiden määrät on todennettu seurannoilla.	Valokuva, voimala ja kalatie kartalla, raportti kalatien käytöstä.
Edistynyt taso	Lisäksi seuranta on säännöllistä ja tulosten perusteella on tehty toimenpiteitä kalatien toimivuuden parantamiseksi. Toimenpiteillä on parannettu kalojen nousuedellytyksiä kalatiessä. Myös alasvaellus on huomioitu ja tehty toimenpiteitä kalojen ohjaamiseksi voimalan ohitse.	Säännöllisen seurannan kuvaus. Raportti toimenpiteiden toteutuksesta ja niiden vaikutuksista.

Kriteeriä 1 ei sovelleta seuraavassa tapauksessa: Voimala sijaitsee paikassa, jota kala ei ole voinut ohittaa ylä- eikä alavirtaan ennen hakevan voimalan (ja muiden saman vesistön voimaloiden) rakentamista, eikä voimalan käyttö vähennä kalankulun mahdollisuuksia muilla jokiosuuksilla.

Todentaminen: Selvitys voimalan sijainnista ja toiminnasta sekä vesistön säännöstelystä nykytilanteessa ja ennen voimalan rakentamista.

Kriteeri 2. VEDEN VIRTAAMA. Joki ei koskaan kuivu.

Kuvaus	Voimalan toiminta turvaa riittävän ja jatkuvan virtaaman jokiuomassa ohitusuoman kautta tai turbiinien ja/tai kalatien läpi.	Todentaminen
Perustaso	Vähimmäisjuoksutus juoksutuspisteillä on määritetty käyttäen viitearvona keskialivirtaamaa. Nollavirtaamaa ohitusuomaan (jos sellainen on) tai voimalan alakanavaan (jos ohitusuomaa ei ole) ei esiinny voimalan normaalissa toiminnassa. Poikkeuksellinen katkokäyttö ja nollavirtaamaan johtavat poikkeustilanteet raportoidaan, liittäen mukaan suunnitelma niiden välttämiseksi.	Juoksutuspisteet kartalla, juoksutuskäyrä (m ³ /s), joen keskialivirtaama (m ³ /s), minimijuoksutus voimalan läpi (m ³ /s), minimijuoksutus kalatien ja/tai ohitusuoman läpi (m ³ /s), raportit
Edistynyt taso	Lisäksi joen ekologinen virtaama on määritetty vuodenajoittain, sisältäen minimivirtaaman, tulvien ajoituksen, virtaaman noston ja alasajon vauhdin. Sitä sovelletaan voimalaitoksen ja kalatien käytössä ja/tai oleellisten lieventämistoimien suunnittelussa.	Raportti ekologisesta virtaamasta, raportti soveltamisesta laitoksen toimintaan.

Kriteeriä 2 ei sovelleta, mikäli voimala sijaitsee vesihuoltotunnelissa tai kastelukanavassa.

Jos voimalan toiminta perustuu vesivarastoon ylhäällä vuorilla tai tuntureilla ja voimalan vedenotto ja ulosjuoksutus tapahtuu putkia myöten, kriteeriä 2 sovelletaan alajuoksun jokiosuoksien juoksutuspisteisiin.

Kriteeri 3. JOKIEN ELINYMÄRISTÖT. Jokieliöstölle on paikka jossa elää ja lisääntyä.

Kuvaus	Virtavedessä elävien ja lisääntyvien lajien elinympäristöjä on tarjolla siinä vesistönosassa, jossa voimala sijaitsee.	Todentaminen
Perustaso	Ympärivuotisesti vesitettyä, jokieliöstölle sopivaa elinympäristöä (habitaattia) ylläpidetään tai on palautettu joessa tai sen sivu-uomassa, ohitusuomassa (vanha jokiuoma tai luonnonmukainen kalatie). Se on jokieliöstön saavutettavissa suhteessa voimalan sijaintiin.	Raportti elinympäristöjen laadusta ja määrästä. Yleiskuvaus, vesitystilanne ja sijainti kartalla. Elinympäristöjen pinta-ala (kokonaisala tai m ² /100 m uomaa).
Edistynyt taso	Lisäksi elinympäristön toimivuutta jokieliöstön elin- ja lisääntymisalueena seurataan säännöllisesti. Seurannan tuloksia on sovellettu elinympäristön määrän ja/tai laadun parantamiseksi, esimerkiksi rakentamalla kompensatiouoma.	Yksilöityjen jokieliöiden poikastuotanto (esim. smoltia/hehtaari), raportti toimenpiteistä elinympäristöjen palauttamiseksi tai parantamiseksi.

Kriteeriä 3 ei sovelleta, mikäli voimala sijaitsee vesihuoltotunnelissa tai kastelukanavassa.

Jos voimalan toiminta perustuu vesivarastoon ylhäällä vuorilla tai tuntureilla ja voimalan vedenotto ja poisjuokutus tapahtuvat putkia myöten, kriteeriä 3 sovelletaan alajuoksun jokiosuuksiin.

Hakija voi perustellusta syystä anoa muutosta kriteeriin 3 siten, että perustason täyttämisen sijaan hakija valitsee suorittavansa ylimääräisen maksun EKOenergian Virtavesirahastoon, kymmenen eurosenttiä EKOenergiana myytyä megawattituntia kohden. Perusteltu syy voi olla esimerkiksi, että saavutettavien elinympäristöjen luominen voidaan osoittaa mahdottomaksi. Muutos kriteeriin 3 voidaan hyväksyä vain yhdeksi viisivuotiskaudeksi.

Hyväksymismenettely, julkisuus ja voimassaoloaika

Vesivoimalaitoksessa tuotettavaa sähköä voidaan myydä EKOenergiana vain hakemusmenettelyn jälkeen. Menettely, jolla voimalaitos voidaan hyväksyä on seuraava:

- Hakemus EKOenergian sihteeristölle noudattaen liitteenä annettua ohjetta (LIITE).
- Tietojen tarkistus sihteeristössä ja julkinen konsultaatio
- Päätös voimalaitoksen(-ien) kelpoisuudesta sihteeristössä

Hakija on sähkön tuottaja, tai vaihtoehtoisesti sähkön välittäjä tai myyjä. Kustakin voimalasta tulee laatia erillinen hakemus. Kaikki toimenpiteet, joita vaatimusten täyttäminen edellyttää, tulee olla saatettuna päätökseen ennen kuin hyväksyntä voidaan myöntää.

Julkinen konsultaatio tarkoittaa, että hakemus on nähtävillä verkossa osoitteessa www.ekoenergy.org. vähintään 30 arkipäivän ajan. Merkittäviä sidosryhmille ja EKOenergian hallitukselle annetaan hakemus tiedoksi ja pyydetään lausumaan siitä tarvittaessa. Merkittäviin sidosryhmiin lukeutuvat erityisesti kansalliset ja alueelliset ympäristöjärjestöt, kalastusjärjestöt ja viranomaiset sekä vesienhoidon yhteistyöryhmien jäsenorganisaatiot ja vesialueen omistajat.

EKOenergian hyväksymien vesivoimalaitosten lista on julkisesti nähtävillä verkkosivulla www.ekoenergy.org. Lista sisältää yhteenvetoraportin, josta ilmenee millä tavalla voimala täyttää kriteerit.

Voimalaitoksen hyväksyntä on voimassa 5 vuotta, minkä jälkeen hakemus voidaan uusia päivitetyn tiedoin.

Vesivoimalaitos tullaan poistamaan listalta milloin tahansa, jos se ei täytä

- a) kaikkia tuotantopaikalla lupaehtoihin sisältyviä laillisuusvaatimuksia (katso myös kappale 8.2.)
- b) vesivoimalaitoksen erityisiä ympäristövaatimuksia (kuten ne on kuvattu tässä luvussa 8.3.), ja kuten ne on hyväksytty hakemusmenettelelyn yhteydessä ja todennettu hakemusasiakirjoissa.

Ylivoimaisen esteen (force majeure) katkaistessa tilapäisesti ympäristövaatimusten noudattamisen on mahdollista hakea poikkeusta listalta poistamiselta. Ylivoimaisia esteitä ovat esimerkiksi luonnonmullistukset tai yllättävät laillisten vaatimusten muutokset, jotka ovat ristiriidassa EKOenergian ympäristövaatimusten kanssa.